
МУШИНСЬКА Н.С.,
Одеський інститут фінансів
Українського державного
університету фінансів та
міжнародної торгівлі,
м. Одеса

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЕКОНОМІКИ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті розкриваються педагогічні засоби формування компетентності саморозвитку майбутнього бакалавра економіки в процесі викладання навчальних дисциплін професійного спрямування. Подано систему завдань двох рівнів (аккумулятивно-адаптивних та креативних) на базі викладання навчальних дисциплін професійного спрямування («Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка»).

Ключові слова: компетентність саморозвитку майбутнього бакалавра економіки, аккумулятивно-адаптивні завдання, креативні завдання, навчальні дисципліни професійного спрямування.

В статье раскрываются педагогические средства формирования компетентности саморазвития будущего бакалавра экономики в процессе преподавания учебных дисциплин профессиональной направленности. Представлена система заданий двух уровней (аккумулятивно-адаптивных и креативных) на основе преподавания учебных дисциплин профессиональной направленности («Микроэкономика», «Макроекономика», «Экономика предприятия», «Международная экономика»).

Ключевые слова: компетентность саморазвития будущего бакалавра экономики, аккумулятивно-адаптивные задания, креативные задания, учебные дисциплины профессиональной направленности.

The given article examines the pedagogical means of formation of self-development competency of future bachelors of economics in the process of studying of professional disciplines. Two-level system of tasks (accumulative-adaptive and creative) on the basis of studying of professional disciplines ("Microeconomics", "Macroeconomics", "Business economics", "International economics") is presented.

Key words: *self-development competency of future bachelors of economics, accumulative-adaptive tasks, creative tasks, professional disciplines.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Цивілізаційні зміни в сучасному житті, динамізм розвитку інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюють необхідність забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки фахівців економічної галузі.

В цьому напрямку формування компетентності саморозвитку набуває пріоритетів, оскільки тільки та особистість, яка постійно працює над собою, яка спрямована на розширення контекстів своєї професійної діяльності, збагачення власного досвіду, здатна ефективно діяти в умовах когнітивно-цивілізаційних зрушень.

Традиційна життєва орієнтація на «успіх для себе» має бути заміненою новою – «мій успіх для інших», а, отже, принципово важливими цілями саморозвитку бакалавра економіки є збагачення морально-духовного потенціалу, його вмінь здійснювати позитивний інноваційний вплив на життєдіяльність громадян України, враховуючи при цьому національні інтереси нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць [1-9] дозволяє стверджувати, що на сучасному розвитку цивілізації, коли людина активно створює інфосферу, поглиблюючи інноваційно-когнітивні зрушення як у

соціумі, так і в індивідуальному бутті кожного, забезпечення континууму саморозвитку є пріоритетним завданням освіти. Проблема саморозвитку студента привертає увагу багатьох науковців, які висувають вимоги до інтелектуальної культури, духовних цінностей, рефлексії, практично-професійних умінь майбутніх професіоналів, зокрема в економічній сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття засобів формування компетентності саморозвитку майбутнього бакалавра економіки (а саме: загальнолюдських цінностей у студентів, розширення структури їхнього когнітивного фонду щодо забезпечення шляхів прогресу світової та національної економіки, вмінь розвивати себе в контексті швидкоплинних соціальних ситуацій, динамічного оновлення знань, розповсюдження інформаційно-комунікативних технологій). Подано систему завдань двох рівнів (аккумулятивно-адаптивних та креативних) на базі викладання навчальних дисциплін за професійним спрямуванням («Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка»).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У смисловому полі професійної підготовки є можливим виокремити такі характеристики саморозвитку майбутнього фахівця:

- мультиплікативність та синергій-

ність саморозвитку особистості в умовах інноваційно-когнітивної цивілізації, інфосфери, яка дає безкінечну множину можливостей;

- екзистенціальність вимог щодо пошуку та реалізації сенсу свого буття, розширення культури життєдіяльності, висунення акмеорієнтирів як ціннісних смислів та досягнення їх;
- людиноцентризм професійної освіти, забезпечення виявлення духовно-моральних сенсів у трудовій діяльності, виховання гідності, совісті, порядності, чесності особистості, моральної краси як основи професійної ефективності;
- творча продуктивність, інтелектуальна активність, поліваріативність пізнавальної діяльності;
- гнучкість знань, критичність, системність мислення;
- синтез знань, досвіду та унікально-неповторної інноваційності;
- взаємодія, діалогізація у системі «викладач-студент», взаємні відповідальність, повага, толерантність, доброзичливість, відкритість.

Аналіз освітньо-кваліфікаційних характеристик дозволяє стверджувати, що сучасний бакалавр економіки має бути ерудованим, мати широку загальну культуру, сформований науковий світогляд, високі морально-духовні якості. Він має постійно підвищувати свій рівень професіоналізму з урахуванням потреб економічного процвітання України. Саме тому саморозвиток є одним з пріоритетних напрямів професійної підготовки економістів. Бакалавр економіки має володіти основами соціального розвитку суспільства, засобами ефективної життєдіяльності, позитивної комунікації, що й спричинює необхідність оволодіння такими соціально-гуманітарними дисциплінами, як «Педагогіка і психологія», «Філософія», «Етика і естетика» «Культурологія». Успішність професійної діяльності та повнота реалізації компетентності саморозвитку в ній можуть бути забезпечені лише за умов володіння навчальними дисци-

плінами професійного спрямування, як «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економіка підприємства», «Міжнародна економіка», «Менеджмент», «Маркетинг», «Бухгалтерський облік та фінанси», «Економічний аналіз», «Інформаційні системи в управлінні», «Методи наукових досліджень у економіці», «Методи математичної статистики» тощо.

З урахуванням сучасних вимог до фахівця економічного профілю і з метою формування компетентності саморозвитку майбутнього бакалавра економіки на базі дисциплін за професійним спрямуванням, нами були розроблені завдання двох рівнів: акумулятивно-адаптивні і креативні.

Акумулятивно-адаптивні завдання спрямовані на розширення й поглиблення знань майбутніх економістів щодо сутності й структури тих провідних економічних понять, якими має володіти бакалавр економіки; ці завдання орієнтовані на створення необхідного й достатнього інтелектуально-пізнавального фонду, на базі якого актуалізуються індивідуальні психологічні ресурси саморозвитку.

Креативні завдання мають на меті розширення можливостей студентів до трансформації, комбінації, систематизації, генерування ідей у контексті економічної діяльності; вони забезпечують адекватну й динамічну орієнтацію в проблемно-економічних ситуаціях, пов'язаних з необхідністю швидкого висунення багатьох варіантів забезпечення розвитку професійної діяльності та саморозвитку особистості в ній.

Наведемо приклади завдань кожного з окреслених рівнів.

«Мікроекономіка»

Акумулятивно-адаптивні завдання.

Завдання № 1. В еволюційному розвитку людства утвердилися такі форми власності, як колективна, приватна, державна, наддержавна. Схарактеризуйте кожну з них та розкрийте причини виникнення саме цих форм.

Завдання № 2. Назвіть наймогутніші монополії світу, розкрийте їхню структуру. Виявіть причини успішності діяльності цих підприємств.

Завдання № 3. Розкрийте вплив психології споживання на динаміку взаємодії таких феноменів, як ринковий попит та ринкова пропозиція.

Завдання № 4. Окресліть ефективні шляхи зменшення витрат виробництва в Україні.

Завдання № 5. Назвіть функції та види цін у світовій та в національній економіці. В якому напрямку слід підвищувати ефективність цінотворення в нашій країні?

Завдання № 6. Розкрийте еволюцію форм власності в сільському господарстві. Порівняйте співвідношення різних форм власності в США, Канаді та Європейському Союзі.

Креативні завдання.

Завдання № 1. Розробіть власне визначення поняття «інвестиції в людський капітал». Визначте систему їхніх функцій.

Завдання № 2. Проаналізуйте функції та системи заробітної плати. За яких умов є можливим активізувати мотивацію саморозвитку фахівця?

Завдання № 3. Здійсніть аналіз матеріальних та нематеріальних інвестицій. Яким чином у контексті кожної з окреслених форм є можливим посилити особистісно-професійний саморозвиток фахівця?

Завдання № 4. Проаналізуйте фактори впливу на ефективність інвестицій. В чому полягає важливість щодо активізації саморозвитку професіонала саме соціально-економічного показника?

Завдання № 5. За яких умов інвестиційний проект можна розглядати як ефективний? Сформулюйте власну систему умов оптимізації інвестиційного проекту.

Завдання № 6. Якою є частка державної власності на землю в різних країнах світу? Розробіть схему переходу державної власності в приватну й навпаки протягом останнього століття

в розвинутих країнах світу та в Україні.

«Макроекономіка»

Акумулятивно-адаптивні завдання.

Завдання № 1. Розкрийте цілі національної економіки. Яким чином на реалізацію цих цілей впливають працівники із сформованою компетентністю саморозвитку?

Завдання № 2. Назвіть вміння в структурі компетентності саморозвитку, котрі актуалізуються в аспекті здійснення прогнозу економічного зростання.

Завдання № 3. Розкрийте сутність понять «зайнятість населення», «повна зайнятість», «ефективна зайнятість». Яка мотивація полягає в позиції, що для відтворення капіталу є необхідною певна кількість безробітних?

Завдання № 4. Назвіть форми вимушеного безробіття. Сформулюйте систему причин для кожної з них.

Завдання № 5. Проаналізуйте тенденції збільшення безробіття в різних країнах світу, схарактеризуйте його наслідки.

Завдання № 6. Розкрийте досвід Швеції в зменшенні співвідношення між доходом найбагатшої та найбіднішої верств населення. Систематизуйте засоби послаблення нерівномірності стосовно розподілу доходів.

Креативні завдання.

Завдання № 1. Схарактеризуйте морально-етичні наслідки поляризації багатства й бідності в Україні.

Завдання № 2. Проаналізуйте мотивацію праці людини в країні, в якій є розповсюдженим такий принцип: людина у працездатному віці живе менш заможна, ніж коли вийде на пенсію. Висловіть Ваше ставлення до цього правила.

Завдання № 3. Здійсніть ретроспективний аналіз проблеми планування національної економіки в міжнародному контексті. Визначте тенденції, напрями та перспективи планування,

представте їх у табличному вигляді.

Завдання № 4. Розробіть власні варіанти схем моделі руху продуктів та прибутків у національній економіці.

Завдання № 5. Розкрийте структуру мінімальної заробітної плати. Схарактеризуйте мінімальну заробітну плату в розвинутих країнах та в Україні.

Завдання № 6. На Ваш погляд, які засоби є доцільним упроваджувати, аби скороти соціальне безробіття в Україні в найближчі роки? Запропонуйте систему кроків.

«Економіка підприємства» Акумулятивно-адаптивні завдання.

Завдання № 1. Що є метою господарської діяльності підприємства в умовах ринкової економіки?

Завдання № 2. Оцініть чинники досягнення прибутку та ступінь актуалізації в контексті кожного з них мотивації саморозвитку фахівця.

Завдання № 3. Здійсніть аналіз специфіки функціонування наукового підприємства. Чому, на Вашу думку, в Україні венчурний капітал майже відсутній?

Завдання № 4. Розкрийте структуру техніко-економічної та соціально-економічної сторін діяльності підприємства.

Завдання № 5. Дослідіть та визначте сутність і структурно-компонентний склад феноменів «культура підприємництва», «культура підприємства» та «культура підприємця». Визначте систему взаємозв'язків між окресленими феноменами.

Завдання № 6. Утворіть систему чинників, котрі впливають на функціонування різних видів підприємств.

Креативні завдання.

Завдання № 1. Розробіть засоби подолання протиріч у системі «інтереси суспільства □ інтереси підприємців».

Завдання № 2. Розкрийте сутність поняття «бізнес-план». Розробіть схему висунення та реалізації цілей і завдань підприємницького бізнес-плану.

Завдання № 3. Назвіть систему постійних та змінних чинників виробництва, а також шляхи їх оптимального співвідношення.

Завдання № 4. Проаналізуйте етично-професійні якості підприємця в Японії. Яке місце серед них займає прагнення до постійного саморозвитку та самовдосконалення? Розробіть ієрархічну систему якостей, котру Ви могли б рекомендувати вітчизняним підприємцям.

Завдання № 5. Розробіть структуру загального прибутку підприємства. Схарактеризуйте види та значення витрат і прибутків.

Завдання № 6. Як взаємодіють в національній економіці мета підприємства до максимізації прибутку та існуюча конкуренція? Окресліть та аргументуйте засоби максимізації прибутку з урахуванням тенденцій світової кризи.

«Міжнародна економіка» Акумулятивно-адаптивні завдання.

Завдання № 1. Якими якостями, на Ваш погляд, має володіти сучасний фахівець-економіст, аби ефективно діяти в умовах глобалізованої міжнародної економіки? Аргументуйте Вашу позицію

Завдання № 2. Розкрийте особливості саморозвитку особистості фахівця-економіста в країнах Південної Азії, Західної Європи та США.

Завдання № 3. Розкрийте сутність понять «протекціонізм», «лібералізм». Схарактеризуйте методи впровадження протекціонізму. Яким чином, на Ваш погляд, є доцільним поєднати ці два види державної політики, аби забезпечити вихід України з кризи?

Завдання № 4. Розкрийте структуру сукупних витрат у зовнішній торгівлі. Яким чином вони впливають на макроекономічні показники національних економік?

Завдання № 5. Схарактеризуйте феномен «дефіцит торговельного балансу» та його негативні наслідки.

Завдання № 6. Назвіть чинники

зростання прибутків від зовнішньої торгівлі. Розкрийте функції спеціалізації. Яку роль відіграє принцип раціоналізації використання ресурсів?

Креативні завдання.

Завдання № 1. Яким чином міжнародна міграція капіталу впливає на міграцію робочої сили? Сформулюйте систему мотиваційних факторів.

Завдання № 2. Розкрийте актуальність і перспективність необхідності економічного росту. Схарактеризуйте мотиваційний базис цього процесу.

Завдання № 3. Розкрийте своєрідність міжнародної науково-технічної співпраці на комерційній та некомерційній основі. Схарактеризуйте значення некомерційної основи співпраці для формування компетентності саморозвитку економіста.

Завдання № 4. Назвіть суб'єкти вивозу капіталу, порівняйте їхні переваги.

Завдання № 5. Розкрийте систему

аргументів «за» та «проти» підвищення темпів економічного росту країни. Висловіть та доведіть Вашу власну позицію з цієї проблеми.

Завдання № 6. Яким чином є можливим домогтися високого рівня економічного росту країни та не поглибити соціальне розшарування в суспільстві?

Висновки з даного дослідження й перспективи подальших розвідок. Таким чином, компетентність саморозвитку майбутнього фахівця як на рівні своїх змістових, структурних складових, так і на рівні моделі її формування має відображати вимоги до ціннісно-сміслових, когнітивно-інноваційних, діяльнісно-продуктивних якостей особистості цивілізації постмодерну. Саме це й дозволяє зміцнювати соціально-економічний потенціал держави, розширювати контексти діяльності особистості щодо трансформації, інноватизації, оптимізації її економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Рефлексія в духовному саморозвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 1 (74). – С. 30-37.
2. Жигір В. Емпірична модель професійної компетентності менеджера освіти / В. Жигір // Вища школа. – 2012. – № 4. – С. 33-45.
3. Знаков В. В. Понимание, постижение и экзистенциальный опыт / В. В. Знаков // Вопросы психологии. – 2011. – № 6. – С. 15-24.
4. Кремень В. Г. Структурна модернізація освіти в контексті цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 2 (71). – С. 5-13.
5. Моляко В. Творча та інтелектуальна обдарованість у структурі особистості професіонала / В. Моляко // Рідна школа. – 2011. – № 12. – С. 7-11.
6. Моросанова В. И. Дифференциальный подход к психической саморегуляции: исследование действий профессионала / В. И. Моросанова // Психологический журнал. – 2012. – Т. 33. – № 3. – С. 98-111.
7. Ничкало Н. Г. Професійна педагогіка і педагогіка праці: проблеми взаємозв'язку в умовах ринкової економіки / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2 (67). – С. 33-45.
8. Прокопенко І. Ф. Науково-педагогічні основи економічної освіти школярі: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Прокопенко Іван Федорович. – Харків, 1996 р.